

Резнікова Н.В.*

ЕКОНОМІЧНА ЕКСПАНСІЯ В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ НОВОГО КАРКАСУ МІЖКРАЇНОВОЇ ВЗАЄМОДІЇ

В статі аналізується проблема формування економічної політики держав в умовах глобалізації. Наводиться класифікація різних форм залежності в межах міжкраїнової співпраці, інтеграційних об'єднань та експансіоністських центрів.

Ключові слова: економічна взаємозалежність, економічна політика, економічна агресія, економічна експансія, інтеграція.

В статье анализируется проблема формирования экономической политики государств в условиях глобализации. Приводится классификация разных форм зависимости в пределах межстранового сотрудничества, интеграционных объединений и экспансионистских центров.

Ключевые слова: экономическая взаимозависимость, экономическая политика, экономическая агрессия, экономическая экспансия, интеграция.

The paper analyzes the problems of state economic shaping in the context of globalization. It provides the classification of the various forms of dependence within inter-country cooperation, integration associations and expansionist centers.

Key words: economic interdependence, economic policy, economic aggression, economic expansion, integration.

Актуальність теми. Неоднозначна роль глобалізації проявляється в стрімкому зростанні кредитних, валютних, фондових ринків, які, відірвавшись від реального сектору національних економік, репрезентованого сферами виробництва і торгівлі, у спробі обслуговування потреб глобального ринку, набувають усе більш визначального та самодостатнього значення, що проявляється в неконтрольованому зростанні віртуальної, бульбашкової складової світової економіки, обсягів фінансових спекуляцій та надмірних ризиків. Зосереджуючись переважно в сфері фінансовій, економічна глобалізація впевнено підриває основи національних грошово-фінансових систем, оскільки економічні процеси, особливо у валютно-кредитній сфері, набувши глобального характеру, не піддаються регулюючим зусиллям навіть економічно могутніх держав. У цьому, власне, і полягає одна з якісних відмінностей нинішнього етапу глобалізації від попередніх етапів інтернаціоналізації економіки. Фінансова глобалізація, стрімко посилюючи економічну нестабільність і соціальну нерівність, унеможливує спроби національних урядів реалізувати внутрішню політику держави, виходячи з власне інтересів її громадян, пригнічуючи економічний суверенітет в інтересах ТНК і фінансових ринків.

* кандидат економічних наук, доцент кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед вчених, хто сфокусував свій науковий інтерес на проблематиці залежності, корифеї економічної думки – І. Валерстайн, А. Франк, Т. Дос Сантос, Ф.-Е. Кардозо, М. Вебер дали підґрунтя для подальшого аналізу причин виникнення недорозвиненості окремих країн та консервування їхнього підлеглого становища по відношенню до розвинених держав світу. Визначенню специфіки позиціонування гео економічних акторів та системних механізмів залежності присвятили свої праці, А. Амсден [1], Дж.-С. Валенсуела [6], А. Вендт [7], Б. Брюер [2], А. Капоразо [3], Б. Сілвер [2], Г. Файєрбах [4], Дж. Арігі [2] та інші. Серед сучасників, хто відслідковує трансформаційні процеси, що відбуваються як в межах міжкраїнової взаємодії, так і в принципах формування національної економічної політики, – Е. Азроянц [8], Т. Кальченко [9], М. Чешков [12], Б. Шапталов [13] та інші. Втім, враховуючи динамічну природу взаємодії держав в умовах глобалізації, актуальним виглядає аналіз форм взаємозалежності та типів міжкраїнової взаємодії з окресленням її ризиків і переваг, що і становить наукове завдання.

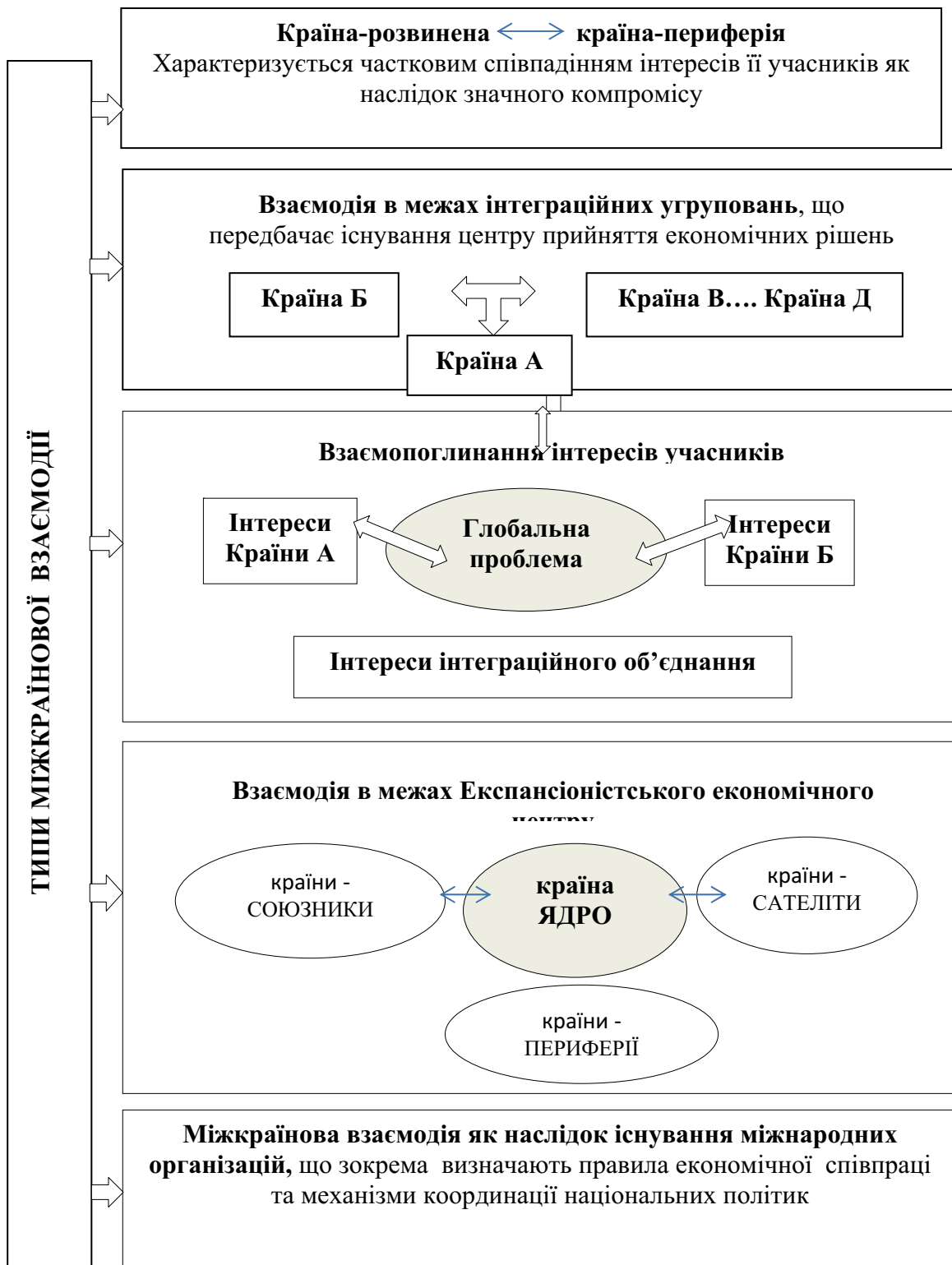
Виклад основного матеріалу. Так чи інакше, формування економічної політики національних держав підпадає під дію глобалізаційних економічних процесів, які стають домінуючими, відтиснюючи національні економіки і розчиняючи їх у господарському організмі планетарних масштабів. Особливо показово в цьому контексті виступає трансформація ролі держав, які упродовж багатьох десятиліть служили системоутворюючими структурами організації суспільства. Втім, межі національних держав ігноруються під впливом ринкових інтенцій, пропонуючи перехід до нового економічного каркасу доцільної міжкраїнової взаємодії, все менш підвладної контролю з боку як держав, так і міжурядових інституцій.

Фундаментальні відмінності як в рівнях соціально-економічного і політичного розвитку країн, так і в ментальному забарвленні, що позначається не лише на системі цінностей індивідуумів, але й структурі споживання та схильності до заощаджень, що в значному ступеню сприяє реалізації трансформаційних процесів в національних економіках, призвели до нової інтерпретації міжкраїнової взаємодії відразу в кількох форматах (Див. Рис.1):

- часткового співпадіння інтересів її учасників як наслідок значного компромісу (взаємодія типу країна-розвинена і країна-периферія);
- паралельної реалізації рівновеликих інтересів країн (взаємодія в межах інтеграційних угруповань);
- взаємопоглинання інтересів учасників (найчастіше як виклик пошуку рішення глобальних проблем – як тих, що пов'язані з розв'язанням викликів нестабільності, так і цілого комплексу соціально-економічних викликів, що постають перед людством);
- взаємодія в межах експансіоністського економічного центру (ЕЕЦ);
- міжкраїнова взаємодія як наслідок функціонування різного роду міжнародних організацій, членство в яких накладає певні обмеження на формування неупередженої національної економічної політики.

Слабкість наднаціональних регуляторів глобалізаційних процесів – чи то з причини свідомого небажання нехтування інтересами країн-центру на користь інтересів країн-периферії, чи то з причин об'єктивної неможливості розв'язання проблем співіснування капіталістичних засад функціонування економічних систем з соціально-орієнтованими інтенціями національних держав, – загострює конфліктогенність глобалізаційних процесів, що проявляється у великих відмінностях в потенціалах окремих її учасників, нерівності стартових можливостей, що обумовлює розподіл ролей на користь країн розвинених,

а, отже, містить в собі зародки майбутніх конфліктів між тими, хто скористався вигодами глобалізації і тими, хто втратив.

Рис. 1. Типи міжкраїнової взаємодії

Джерело: укладено автором

Т. Кальченко справедливо звертає увагу на той факт, що, з одного боку, глобалізація посилює центрально-периферичне розчленування світу, але з другого – та ж глобалізація іс-

тотно змінює структуру даного відношення [9, с. 141]. Такий процес не тільки ускладнюється в результаті появи центрів на периферії і ознак периферії в центрі, а також внаслідок активізації пов'язуючих і проміжних ланок між цими двома структурними позиціями, супроводжується розмиванням самої чіткості цих світових відносин. Їх кордони, вірніше кордони двох полюсів стають рухливими, обидва полюси вбудовуються один у другий, посилюється значення зворотного впливу периферії на центр, виникає – через ускладнення всіх цих зв'язків – можливість зміни периферійного статусу значних за розміром країн, що розвиваються. Якщо цей процес доповнити реалізацією принципу центрizmu, а отже і «антицентру» чи анти-центричності, які, за словами М. Чешкова, не є пов'язаними з глобалізацією чи принаймні не створюються нею, то можна вважати, що глобальна взаємозалежність зі своєю колишньою, центр-периферічною формою істотно трансформується [12, с. 26].

Регіональні інтеграційні угруповання виступають одночасно і як прояв процесу глобалізації, і як інструмент захисту національних господарств від несприятливих наслідків останньої, що ставить за мету своєрідну адаптацію країн, що інтегруються, до небезпек глобальної конкуренції і експансіонізму, яким все важче протистояти поодиночі. Більше того, політика протекціонізму, що сповідується розвиненими країнами, попри переконання світової спільноти у взятому ними векторі на лібералізацію, набирає нових форм, зокрема, через встановлення глобальних правил торгівлі між країнами за допомогою механізмів СОТ. Виникає переконання: нерівність в доходах між розвиненими країнами і тими, що розвиваються, – не лише спадщина колоніалізму або певної історичної даності, але і результат прогресуючої нерівноправної співпраці в наші дні. Прикметно, що з огляду на зростаючу роль країн, що розвиваються, як у посткризовому відновленні світової економіки, так і в період, що передував глобальній нестабільності 2008-2011 рр., ними робиться активна спроба збільшувати свою економічну присутність в розвинених країнах як через купівлю контрольних пакетів акцій провідних компаній, так і через зростання їхньої участі в міжнародних економічних організаціях на кшталт Міжнародного валютного фонду лише за умови розширення їхніх повноважень у рамках діючих структур.

Між тим, питання про те, якою мірою процес глобалізації господарського життя впливає на ступінь диференціації економічного розвитку, не має однозначної відповіді. Дослідження, зокрема, показують, що після 1965 р. рівень душевого доходу в обох групах країн подвоївся, але розрив залишився незмінним. Середні показники приховують серйозні несприятливі тенденції: покращала ситуація лише в Азії, тоді як відставання від промислово розвиненої Півночі бідних країн західної півкулі, Близького Сходу і Африки збільшилося, особливо після 70-х років. Таким чином, нерівність зберігається не лише в розрізі «країни розвинені і ті, що розвиваються», але і в межах останніх, серед яких виділяється група країн, що поступово стають одними з провідних акторів глобальних процесів, так і група тих, що залишаються на узбіччі світового прогресу. Проте, неважко передбачити, що процес глобалізації в XXI столітті протікатиме у поляризованому з точки зору економічних можливостей і потенціалів світі, що, ймовірно, і становитиме найважливіше джерело майбутніх ризиків, проблем і конфліктів.

Однак, найбільш суперечливим моментом у даному випадку є те, що зростаюча нерівномірність у темпах економічного розвитку країн та рівня добробуту їх населення не завжди залежить лише від виробничої функції їхніх національних економік, але і від ступеню центрованості її фінансово-торгівельних зв'язків (тоді як оптимальне використання наявного виробничого, ресурсного, трудового, науково-інноваційного потенціалу виступає додатковими умовами успішного позиціонування країни на світовому ринку). Таким

чином, наявні диспропорції у розвитку регіонів на рівні національному тим більше зростають у розрізі «національна економіка – регіональне об'єднання – світова економіка».

Не ігноруючи принципову сутнісну інтегративну та зближувочу роль глобалізації, схематично поняття інтеграції стосується процесу, у якому одиниці змінюють стан від загальної або часткової ізоляції до повної або часткової уніфікації. Якщо звернутися до взаємодії між незалежними суверенними державами, інтеграція стосується процесу територіальної диференціації у значних масштабах, що характеризуються прогресивним зменшенням міжнародних кордонів та можливим збільшенням нових зовнішніх кордонів. Такі комплексні соціальні трансформації можуть або не можуть мати певної стійкої інституційної структури. Хоча інтеграція на рівні країн може стосуватися багатьох різних аспектів співробітництва, її застосовують переважно у контексті економіки та міжнародної торгівлі.

Концепція Тінбергена-Піндера яскраво демонструє трансформаційну природу інтеграційної взаємодії в термінах так званої позитивної та негативної інтеграції. Попри дещо радикальну назву, негативна інтеграція являє собою певний набір дій, спрямованих на зняття бар'єрів між країнами на шляху реалізації принципу «чотирьох свобод» і пов'язана з формуванням системи взаємопов'язаних ринків, створенням єдиного ринкового економічного простору в групі країн, які беруть участь в інтеграції. В свою чергу, позитивна інтеграція трактується як дії, спрямовані на зближення економічної та соціальної політики держав, що інтегруються, гармонізацію владних інститутів, що часто супроводжується формуванням наднаціональних органів влади. Таким чином, саме на етапі позитивної інтеграції передбачається суттєве корегування якості міжкраїнової залежності з власне взаємодії до взаємозалежності.

Одним з найважливіших чинників, що чинить вплив на формування економічної політики національної держави в умовах глобалізації, є безпрецедентна транснаціоналізація виробництва, торгової і банківської діяльності. Головними матеріальними носіями транснаціоналізації економічної діяльності виступають транснаціональні корпорації (ТНК), що перетворилися на провідну рушійну силу процесу економічної глобалізації, але при цьому такі її суб'єкти, як національні держави та, власне, їх інтереси, виявилися у багатьох відношеннях потісненими. Так, з одного боку, діяльність ТНК сприяла появі нових індустриальних держав, але, з іншого - типовою тенденцією стає зміна вектору здійснення прямих іноземних інвестицій ТНК зі створення нових потужностей на придбання вже існуючих компаній. Крім того, укрупнення і концентрація господарської діяльності у рамках ТНК полегшує змови між конкурентами, виникнення олігополії і монополій шляхом злиття і поглинань. В результаті, вихід нових виробників на світові товарні ринки відчуває суттєві перешкоди, а конкуренція зводиться, головним чином, до суперництва гігантів при елімінуванні інтересів національних держав як реалізаторів соціально-економічних ініціатив. Таким чином, ТНК, загострюючи протиріччя між національною і глобальною економікою, впливають, цим самим, на трансформацію економічної політики національної держави.

Важливим глобалізаційним чинником, що впливає на формування економічної політики національної держави, стають глобальні проблеми, рішення яких виходить далеко за межі найпотужніших в економічному сенсі держав. Обмеженість природних ресурсів, забруднення довкілля, випереджаюче зростання чисельності населення в порівнянні з ресурсними можливостями планети, зростаючий розрив між бідними і багатими країнами — проблеми, що вимагають не лише їхнього врахування при формуванні економічної політики на рівні національному, але й часом суттєвого корегування останньої в зв'язку з

необхідністю врахування державами глобальних викликів сучасності. Більше того, проблема глобальної нестабільності набуває нового окреслення: так, циклічні асиметрії в розвинених країнах набувають дедалі більшого загострення при спробі адаптації уніфікованої економічної політики в межах країн-членів інтеграційного угруповання. Триваюча криза додала ще й інший феномен - країни, що розвиваються, стають заручниками не лише наслідків циклічних змін, що відбуваються в розвинених країнах світу, але й нециклічного спаду останніх, спричиненого, в першу чергу, назрілими структурними проблемами та бульбашковою складовою їхніх економік. Нестабільність поступово стає звичайною ознакою функціонування глобальної економічної системи, що ускладнює процес адаптації потенціалу національних економік до потреб економіки глобальної. Слід визнати ще й таке: інституційна недосконалість інтеграційних об'єднань розвинених країн світу на кшталт ЄС поставила під сумнів їхню здатність забезпечувати стабільність макроекономічного середовища наявним інструментарієм без поглиблення політичної інтеграції, формуючи підвалини для остаточного переміщення центру прийняття економічних рішень з рівня національного на наднаціональний рівень.

Рис. 2 Форми економічної взаємозалежності
Джерело: укладено автором

Цікавим виглядає розгляд специфіки взаємозалежності країн в межах так званого експансіоністського економічного центру (ЕЕЦ), який виступає каталізатором розвитку й рушійною силою як регіональних, так, часом, і загальносвітових економічних й інноваційних процесів. Часом політику, що продукується ЕЕЦ, безпідставно вважають подібною до економічної агресії, втім, ми наполягаємо, що це – дві різні економічні категорії, порівняльний аналіз яких наведено в Табл.1.

Таблиця 1
Порівняльний аналіз політики економічної експансії та економічної агресії

Основні риси	Економічна експансія	Економічна агресія
<i>Характер прояву</i>	має прихований характер	антидемпінг
<i>Форми здійснення</i>	вивезення капіталу, демпінг, валютна політика	санкції, антидемпінг

Основні риси	Економічна експансія	Економічна агресія
<i>Причини</i>	отримання економічної вигоди, завоювання нових ринків	здебільшого причини мають суто політичний характер (недемократичний режим правління, конфліктна ситуація всередині країни, тощо)
<i>Суб'єкти</i>	держави, ТНК, регіональні угруповання	держави, ТНК, регіональні угруповання
<i>Об'єкти</i>	нові ринки збуту	політичні «ізгої»- держави

Джерело: складено автором

Структуру ЕЕЦ складають країни-господарі або ядро, країни-союзники, країни-сателіти і так звана периферія.

Так, державі, що претендує на роль ядра ЕЕЦ, слід відповідати наступним вимогам: мати потужну експортоорієнтовану промисловість (не сировинного характеру); володіти здатністю ініціювати створення нових технологій і нових технологічних циклів; мати під своїм контролем фінансову систему з налагодженим механізмом відтворення й розподілу капіталів у міжнародних масштабах; володіти етноенергетикою або, іншими словами, здатністю етносу (народу, нації) до творчої, результативної й конкурентоздатної діяльності, достатньої для довгої цілеспрямованої експансії [13, с. 167].

Якщо класифікувати всі держави за їхнім відношенням до економічної експансії, то, на думку Б. Шапталова, виділяються чотири їх групи:

- виражені держави-експансіоністи;
- держави, що перебувають у взаємовигідному симбіозі з першими, зокрема, користуються бізнесом експансіоністських держав для створення на їхній території експортних виробництв із наступним реекспортом в інші регіони. Цьому сприяє порівняна дешевизна (не)кваліфікованої робочої сили, зручне географічне для експортної експансії положення, сприятливий режим оподаткування, тощо.
- економічно пасивні країни, що задовольняються своїми можливостями, отримуючи додаткову вигоду за рахунок міжнародного поділу праці;
- держави, що володіють високоприбутковими природними ресурсами й, зважаючи на невелику чисельність їхнього населення, мають змогу одержувати високу природну ренту [13, с.165].

Основні функції країни-ядра ЕЕЦ зводяться до наступних напрямків діяльності: нагромадження продуктивного капіталу й перерозподіл його за своїми правилами та формування виробничої структури по осі «центр - союзники - периферія»; забезпечення свого стратегічного керування в обсязі, що дозволяє «центру» домінувати в сфері фінансів, науково-технічних розробок, технологічної модернізації виробничого апарата на території своїх життєвих інтересів. Саме це зберігає за Центром конкурентні переваги стосовно інших ЕЕЦ і контроль за сателітами й периферією [13, с. 158]. Ядро ЕЕЦ має у своєму розпорядженні наступальний інструментарій в особі фірм, банків, наукових і культурно-ідеологічних центрів, орієнтованих на боротьбу за домінування в інших країнах. Більше того, ЕЕЦ має сильну фінансову систему, що забезпечує потреби в інвестиційному капіталі не тільки країни-ядра Центра, але й союзників і сателітів.

Таблиця 2
Класифікаційні ознаки економічної експансії

ЕКОНОМІЧНА ЕКСПАНСІЯ

одна з форм зовнішньої політики держав, спрямована на розширення сфери економічного впливу шляхом захоплення нових ринків збуту, сфер впливу, джерел сировини. Проводиться як суто економічними методами (вивезення капіталу, демпінг, валютна політика), так і шляхом дипломатичного тиску тощо. Економічна експансія може провадитися також окремими концернами, фірмами для витіснення інших фірм і захоплення ринків збуту та ресурсних джерел.

ФІНАНСОВА ЕКСПАНСІЯ

ТРУДОВА ЕКСПАНСІЯ

ТОВАРНА ЕКСПАНСІЯ

економічна експансія, яка здійснюється за рахунок використання фінансових ресурсів. Реалізується шляхом захоплення фінансово-кредитної системи країни. Пасивна фінансова експансія створює можливість впливу, не використовуючи безпосереднього управління банком чи фірмою на місці. Тобто — через тиск борговими зобов'язаннями, прив'язку економіки країни до донорства і використання цієї «звички». Натомість, активна — фактично знищує незалежність економіки, а через це і політики країни (іноді такий процес супроводжується створенням кланів з іноземних громадян, як це було в Індонезії).

передбачає створення залежності економіки від використання робочої сили іншої країни. Пасивна трудова експансія — це повільне наповнення ринку праці робітниками іншої країни, які приїздять лише на заробітки; не завжди використовується для збільшення залежності іншої країни, частіше — для поліпшення стану власної економіки і соціального клімату в країні. Активна — наповнення країни іноземцями, що переїжджають до неї на постійне місце проживання; спрямована на підпорядкування економіки і політики іншої країни інтересам країни-нападника.

Вона означає заповнення внутрішніх ринків країни товарами іншої держави, особливо, коли відсутня альтернатива (як це відбувається із забезпеченням України енергоносіями). Така експансія забезпечує дійову підйому примусу, здатність спонукати залежну країну до прийняття економічних та політичних рішень, які суперечать її національним інтересам і послуговують інтересам країни-загарбника.

Джерело: укладено автором

Країни-союзники – це держави, повністю дружні експансіоністам за ідеологією, способом життя, культурою, зовнішньої політикою, чия економіка залучена в систему ЕЕЦ на взаємовигідних основах. Союзники одержують можливість наростити свій економічний потенціал, хоча б частково освоївши методи експансії. Інші союзники згодом можуть перехопити ініціативу й вийти на перший план. У цьому випадку вони здатні самі створити свої автономні експансіоністські центри, як це зробили свого часу Японія, Південна Корея й Тайвань, що починали з сателітів США.

Втім, варто відзначити, що раніше цей шлях пройшли й самі США, позбавившись тиску і впливу з боку Англії. Союзники як необхідні одиниці наступу в конкурентній боротьбі ЕЕЦ, зазвичай, повністю інтегруються із сильними економічними системами ек-

пансіоністів, а, отже, на них поширюються, зокрема, ставки заробітної плати, стандарти соціального забезпечення й рівня життя.

Країни-сателіти – країни, включені в систему ЕЕЦ, однак на них не поширюються норми союзників. Зазвичай це означає, що їхні системи внутрішньо далекі у політичному й культурному сенсі спрямованості експансіоністів, у той же час, ці країни потрібні останнім у якості зручного плацдарму для боротьби з іншими акторами-експансіоністами. Взаємозалежність експансіоністського центра зі своїми сателітами можна охарактеризувати як симбіоз активних й пасивних гравців, де останні включаються в орбіту певної системи й отримують від цього вигоди, якість і розмір яких визначається активними акторами.

В обов'язок сателітів висувається чимало вимог, серед яких, зокрема, й таке: повністю відкрити внутрішній ринок для гравців з ЕЕЦ; приватизувати держсектор, децентралізувати банківську систему із правом допуску туди іноземного капіталу, переорієнтуватися з політики імпортозаміщення на процес входження в систему світового поділу праці по сформованих ринкових пропорціях, що задають ЕЕЦ.

Відмінність сателіта від союзника полягає в тому, що експансіоністи об'єктивно не зацікавлені в повноцінному розвитку його продуктивних сил, але завдяки зростаючій взаємозалежності в державах-сателітах поступово підвищуються валові макроекономічні показники й середній рівень життя. І, нарешті, периферія виступає виключно постачальником сировини й регіоном для збуту імпортової готової продукції, який не має яких-небудь серйозних передумов до переходу хоча б на вищий для традиційного соціуму рівень.

Теорія залежності у спробі пояснення, чому саме економічне зростання периферії залежить від економічного зростання країн ядра, намагалась вирішити ряд принципових питань, серед яких, зокрема, причини збереження відносної та абсолютної бідності периферії; так звані «викривлення» як у структурі економічної активності периферії, так і у типах економічних агентів, що там діяли; проблема неспроможності виготовлення периферією капіталомістких товарів; її екстремальні рівні експорту та товарної спеціалізації. Ідеальний причинний механізм системного рівня повинен був би відповісти на усі ці питання, втім, єдиної моделі, що охопила б усю перелічену вище проблематику, так і не було створено. Критика, спрямована на теорію залежності, здебільшого концентрувалась на ролі місцевих еліт у так званому розпродажу національних інтересів, тоді як вразливість світ-системної теорії концентрувалась у постулаті щодо зовнішнього чинника у визначенні ролі внутрішніх акторів у процесах, відведених їм системою.

В умовах економічної глобалізації, на думку багатьох дослідників, тим більше, знімається питання про національний економічний інтерес. «Реально відкритість глобальному ринку, – пише С. Кара-Мурза, – ставить народи як структурні одиниці людства в абсолютно нові умови. В цілому господарство перестає бути «народним», і саме поняття «країни», по суті, стирається. Вона перетворюється на простір, на якому діють економічні оператори, що виробляють товари для задоволення платоспроможного попиту, передусім, глобального, а не національного ринку [10, с. 35].

Висновки. Констатуємо, що в умовах глобальної асиметрії економічного розвитку на тлі анонсованої лібералізації більшості країн світу, національні економіки країн випробовують зростаючий вплив екзогенних чинників, незалежно від того, до якого ешелону вони належать – країн розвинених чи тих, що розвиваються (за класифікацією Б.Шапталова, країн-ядра, країн-союзників, країн-сателітів чи країн-периферії). Перебіг економічних реалій країни усе більш визначається зовнішньоекономічним середовищем, а держава по мірі просування інтеграційними сходами впевнено втрачає можливість ефективно ви-

користувати такі важелі макроекономічного регулювання, як курс національної валюти, імпорتنі бар'єри, експортні субсидії, ставки рефінансування Центрального банку, тощо.

Так звана позитивна інтеграція трансформує якість міжкраїнової залежності з власне рівня взаємодії до глобальної взаємозалежності. Втім, глобальні експансіоністські центри та крупні ТНК чинять суттєвий вплив на якість міждержавних відносин як каналами прямого впливу (фінансовими, інвестиційними, зовнішньоторговельними), так і опосередкованого (через мандат у міжнародних економічних організаціях, шляхом політичного та інформаційного тиску).

Риси економічної експансії притаманні країнам, що посідають провідні позиції у світовій економіці. Формуючи каркас із країн-союзників і сателітів, вони прагнуть реалізувати власні конкурентні переваги за допомогою використання ресурсів країн-периферії. Якість взаємозв'язків визначається ступенем залежності в межах перерахованих акторів. Втім, зміни, що стимулюють розвиток сучасних міжнародних економічних відносин, ставлять під сумнів дієвість існуючого формату співпраці у вирішенні глобальних проблем людства, які, так чи інакше, впливають на якість і, власне, масштаби розвитку і зростання в країнах різної економічної потужності.

Природно, що держави, опинившись на арені глобалізованого світу, балансує між інтересами національними, регіональними, інтра регіональними, не лише втратили важелі впливу на перебіг подій в межах національних економік через комплекс каналів взаємодії – політичних, інформаційних, зовнішньоторговельних, фінансових, – але, виступаючи ланкою глобальної взаємодії, об'єктивно виявились нездатними не лише вирішувати взаємопов'язані проблеми транснаціонального масштабу, але й забезпечувати стабільність своїх економічних систем інструментарієм національної політики.

Література:

1. Amsden A. Good-bye dependency theory, hello dependency theory. [Electronic resource] / A. Amsden. – Mode of access: <http://sites.jmu.edu/benbrewer/files/2011/01/SCID-Amsden.pdf>.
2. Arrighi G., Silver B., Brewer B. Industrial convergence, globalization, and the persistence of the north–south divide [Electronic resource] / G. Arrighi, B. Silver, B. Brewer. – Mode of access: <http://www.oppapers.com>.
3. Caporaso J.-A. Dependence, dependency, and power in the global system: a structural and behavioral analysis [Electronic resource] / J.-A. Caporaso. – Mode of access: <http://www.ucm.es/info/materiales033.pdf>
4. Firebaugh G. Does industrialization no longer benefit poor Countries? A comment on Arrighi, Silver and Brewer [Electronic resource] / G. Firebaugh. – Mode of access: <http://sites.jmu.edu>.
5. Frank A.-G. Capitalism and underdevelopment in Latin America [Electronic resource] / A.-G. Frank. – Mode of access: <http://www.ucm.es/info/nomadas/4/gereyes1.htm>
6. Valenzuela J.-S. Modernization and dependency: alternative perspectives in the study of Latin American development [Electronic resource] / J.-S. Valenzuela, A. Valenzuela – Mode of access: <http://www.springerlink.com>.
7. Wendt A. The agent structure problem in international relations theory [Electronic resource] / A. Wendt – Mode of access: <http://www.scribd.com>.
8. Азроянц Э.А. Глобализация: катастрофа или путь к развитию? Современные тенденции мирового развития и политические амбиции. – М.: Издательский дом «Новый век», – 2002. – 416 с.

9. Кальченко Т.В. Глобальна економіка: методологія системних досліджень: Монографія. – К.: КНЕУ, 2006. – 248 с.
10. Кара-Мурза С. Открытость глобальному рынку: экономическая и виртуальная реальность /Кара-Мурза С. //Вестник Московского экономического института. – 2000. – №1. – С. 35.
11. Сафронов А.П. Периферийная зависимость в индустриальном мире. – М.: Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2009. – 328 с.
12. Чешков М.А. Смысл противостояния: не альтернативность, но переменность // МЭиМО. – №6. – 2002. – С. 24-30.
13. Шапталов Б.Н. Экономическая экспансия. Теория и практика обретения национального богатства / Б.Н. Шапталов. – М.: ЗАО «Издательство «Экономика», 2008. – 317 с.